

„Dobrovolníci v krizových situacích“ – Kroměříž 19. a 20. 5. 2003

Dobrovolníci – zaměstnanci NNO.

Příjemné dopoledne. Děkuji za pozvání.
Vážení účastníci, dámy a pánové.

Byl jsem požádán, abych se s vámi podělil o zážitky a zkušenosti z povodní v Otrokovicích, kde jsem v roce 1997 vykonával funkci ředitele Charity sv. Anežky. Proto mi odpusťte, že budu mluvit o sobě a o své práci. Dovolil jsem si zároveň spojit a rozšířit toto téma o jeden fenomén, který bývá často opomíjen, jsou to „dobrovolníci – zaměstnanci nestátních neziskových organizací“, což zákon č.198/2002 o dobrovolnické službě neřeší. Tento zmíněný fakt, kromě mnoha dalších, byl tvůrčí silou při zrodu občanských společností po roce 1989. Handicapem těchto nově vznikajících organizací byl totiž nejen nedostatek profesionálů (vždyť kolik lidí mělo v době totality zkušenosti s provozováním např. Azylových domů či s řízením podniku), ale především to byl nedostatek finančních prostředků a infrastruktury. Tato situace donutila začínající pracovníky NNO v různých profesích vykonávat mnoho činností navíc, pracovat přesčas nebo kumulovat několik funkcí dohromady. Nežádka byl ředitel zároveň sociálním pracovníkem i vedoucím zařízení, nebylo výjimkou, že vedoucí byla např. zároveň sestrou v terénu i uklízečkou, prostě proto, že chyběly mzdové prostředky.

Pravděpodobně dnes už nikdo přesně nespočítá, kolik tisíc hodin navíc odpracovali zaměstnanci při zakládání NNO. V první polovině devadesátých let statistiky uváděly, např. ve výročních zprávách, že počet všech skutečných dobrovolníků byl dvojnásobný k počtu zaměstnanců. Odhaduji, že 40 - 50 % z celkového počtu hodin dobrovolníků odpracovali zaměstnanci. Ve druhé polovině devadesátých let nastal velký pokles, tzn. přibližný poměr zaměstnanců a dobrovolníků se vyrovnal, což je přirozené, protože z převážné části dobrovolníků se stali profesionální zaměstnanci. I v tomto období odhaduji 40 – 50 % podíl zaměstnanců na dobrovolnické činnosti.

Z průzkumu, který jsem provedl u deseti různě velkých NNO za rok 2002, jsem dospěl k zajímavým výsledkům. U těchto deseti organizací pracovalo 210 zaměstnanců, které jsem rozdělil na dvě skupiny - vedoucí pracovníci a ostatní zaměstnanci v provozu. V první skupině 35 vedoucích odpracovalo 9.595 hodin, tedy v průměru na jednoho připadlo 274 hodin za rok. Ve druhé skupině celkem 175 ostatních zaměstnanců v provozu odpracovalo 29.830 hodin navíc, což je v průměru na jednoho pracovníka 170 hodin za rok. Z krátké statistiky vyplývá, že každý z nich odpracoval jeden měsíc za rok zdarma, a že ani v současné době se NNO bez dobrovolné práce svých zaměstnanců neobejdou, což u vedoucích platí dvojnásob.

Výjimkou z této analýzy byl rok 1997, kdy byl mimořádný nárůst dobrovolníků zapříčiněn katastrofálními záplavami na Moravě. Tehdy se nevedly žádné přesné statistiky, protože prostě na to nebyl čas. Lidé, podílející se na záchranných akcích a později při likvidaci a odstraňování následků katastrofy, tuto pomoc považovali za samozřejmou a většinou o ní nemluvili, proto neexistují přesná čísla. Myslím, že právě v době povodní se z celé řady zaměstnanců během jednoho dne stali dobrovolníci. Je smutným paradoxem, že i do Otrokovic přijely stovky brigádníků, ale někteří místní občané se raději snažili na tragédii zapomenout v přeplněných lokálech.

Asi každý v Otrokovicích nikdy nezapomene na pondělní ráno 7. července 1997, kdy se od Tlumačova v časných ranních hodinách protrhla hráz řeky Moravy. Hlavní úkol byl jediný, aby nikdo nepřišel o život. Záchranáři vytažovali některé lidi z vody pouze pomocí lan, i když voda dosahovala do výšky téměř 5 metrů. Že nebyl zmařen ani jediný život je spíše zázrak, a proto smrt dvacetiletého mladíka, který druhý den hazardoval se svým životem na vodním lehátku, patří do kategorie naprosto zbytečných. V městské části Bařova se uměle vytvořil největší bazén na světě, který obsahoval asi 40 mil. m³ vody, protože stavědla a protipovodňový Bařův systém byl před lety nesmyslně zlikvidován. Bylo evakuováno 6.500 občanů, 1.082 bytů bylo zaplaveno, přímé škody činily více než 3 miliardy Kč.

Jelikož jsem od začátku pomáhal při evakuaci obyvatel, neměl jsem čas systematicky organizovat činnost Charity. Přesto se každý zaměstnanec okamžitě zapojil do pomoci, kde bylo potřeba. Nikdo přitom nepočítal hodiny, neptal se, co dostane za přesčasy a noční směny, i když se pracovalo non-stop. První den evakuace osob byl nejtěžší, nefungovala doprava ani vodovod, nešly telefony ani elektřina. Obyvatelé ze zatopené části města byli přiváženi do všech ZŠ. Pro nedostatek místa byli postupně večer rozváženi autobusy do zlínských škol, Naděje, ubytoven apod. Nejhorší to bylo s ležícími pacienty. Ti byli převezeni za součinnosti s Charitou na polikliniku a odtud ještě týž den kvůli nefungujícímu vodovodu do zlínské nemocnice.

V té době měla Charita sídlo v bývalém objektu Městského úřadu, kde byl umístěn mimo jiné také dobrovolný hasičský sbor. Jedním z mála míst, kde z celých Otrokovic fungoval telefon, bylo shodou okolností právě sídlo Charity. Mobil měl tenkrát ještě málokdo. Proto se v tomto městském areálu od prvního dne zřídil základní tábor, odkud společně profesionální a dobrovolný tým hasičů řídil záchranné práce a vyjížděl do zatopených oblastí. Zaměstnanci Charity úzce s tímto záchranným týmem spolupracovali, především vrchní sestra, jejíž psychoterapeutický výcvik byl té době nenahraditelný. V podstatě společně pravidelně navštěvovali starší obyvatele v zatopených domácnostech, kteří odmítali evakuaci a jejichž psychický stav byl víc než špatný.

Nemohu nevzpomenout na spolupráci a pomoc bezdomovců - klientů Azylového domu Samaritán, kteří ač sami vytopeni, pomáhali pečovatelkám roznášet stravu seniorům, a to doslova broděním se po pás ve vodě. Velký kus práce odvedli také při skládání, nakládání a distribuci humanitární pomoci, především v nočních hodinách, při čištění koryta řeky a koupaliště a zvláště pak při likvidaci uhynulých zvířat, což byla práce pro silné povahy.

Jednou ze specifických činností, kterou se Charita již několik let zabývala, bylo zasílání humanitární pomoci do zahraničí, především na Ukrajinu. Tato zkušenost se ukázala v této těžké chvíli velmi užitečná a potřebná. Protože již roky existoval a fungoval bazar a sklad s použitými věcmi, mohly se ihned využít pro potřebné lidi. Druhý den byl vybudován velký humanitární sklad v suterénu nového kostela a později ve spolupráci s Městem byly zřízeny ještě další dva sklady v dosud nedostavěných prostorách Městského úřadu a v ZŠ. Všechny tři stanoviště se nacházely v centru města nedaleko od sebe, což bylo dobré pro koordinaci s krizovým štábem Města, řídícím to mozkem záchranných akcí. Bez předešlé dobré spolupráce Charity a Města, by se mnoho akcí neuskutečnilo. Zaměstnanci Charity pracovali i v pozdních nočních hodinách, protože humanitární pomoc proudila do Otrokovic ze všech míst republiky, možno říci každou hodinu. Jistě nemusím zdůrazňovat historickou úlohu starosty, který si svým rozhodným postupem získal uznání nejen otrokovických občanů. Se starostou byly dohodnuty a rozděleny jednotlivé kompetence, aby nedocházelo k suplování úkolů a tím časovým ztrátám. Pozitivní při vši té hrůze bylo probíhající období prázdnin,

proto také v každém z těchto skladů pracovalo denně 30 dobrovolníků, především žáků a studentů. V prvních dnech přicházelo denně žádat o pomoc více než 500 osob, ale i později to byly desítky a stovky lidí. Samozřejmě jako vždy a všude, i zde se našli jedinci, kteří bydleli sice v zátopové oblasti, ale ve vyšších patrech a přesto se pokoušeli zneužít nastalou situaci, i když se prováděla poměrně přísná evidence.

Při veškeré té vyčerpávající práci, byla pro nás povzbuzením nezištná humanitární i finanční pomoc, která se doslova valila ze všech koutů republiky, především z Čech, a také ze Slovenska. Povzbudivé pohledy, které byly vloženy do zásilek, vhněly přítomným slzy do očí. Myslím, že tenkrát muselo mnoho z nás tzv. „Moraváků“ přehodnotit svůj názor na tzv. „Čecháčky“. Obyvatelé Otrokovic nejčastěji vzpomínali na finanční dárek pod stromeček z Diecézní charity Rožňava na Slovensku. Přáním dárců bylo rozdat částku 521.000 Kč všem postiženým, což po rozdělení mezi 1.080 zatopených bytů činilo zhruba 500 Kč na rodinu. Tuto pětistovku pak dobrovolníci a zaměstnanci roznesli před Vánoce do každé domácnosti. Charita pomáhala i dlouho po povodních, prostřednictvím povodňového asistenta rozdala postiženým rodinám v okresech Zlín, Uherské Hradiště a Hodonín finanční pomoc z EU za téměř 6 mil. Kč, včetně vybavení domácností za téměř za 3 mil. Kč. V roce 1999 byl otevřen Charitní domov pro 28 záplavami postižených seniorů v celkové hodnotě 25 mil. Kč, z toho 10 mil. Kč činila povodňová sbírka ČKCH, dary z maďarské a švýcarské Charity, také z Holandska, MF, MŽP a jednotlivců. Odměnou a povzbuzením pro všechny zúčastněné byla návštěva kardinála Miloslava Vlka, olomouckého arcibiskupa Jana Graubnera, plzeňského biskupa Františka Radkovského, zástupců německé a rakouské charity i několika málo poslanců.

Nyní bych se chtěl několika slovy zmínit o skromném příspěvku Krajského úřadu Zlínského kraje v době loňských záplav v Čechách. Kromě vyhlášení finanční sbírky, která vynesla více než 400 tis. Kč, uvolnili ředitelé Zlínského a Olomouckého kraje na týden několik zaměstnanců úřadu pro pomoc při organizování záchranných prací a distribuci humanitární pomoci. Měl jsem tu čest spolu s kolegou z Olomouckého kraje týden pomáhat v Českých Budějovicích, což ocenil i hejtman Jihočeského kraje. Na dokreslení jen uvedu, že jsem si nerazil čipem osmihodinovou pracovní dobu. Pro mě osobně to byla malá satisfakce za pomoc z Čech Moravě před šesti lety.

Závěrem se vrátím k fenoménu dobrovolníci – zaměstnanci NNO. a vysvětlím, proč jsem chtěl na toto téma hovořit. Není to proto, abych vypočítával počet brigádnických hodin, jak se to dělávalo v minulosti, nebo nostalgicky vzpomínal na vykonané dobré skutky pracovníků. Nelze mluvit o všem, co každý tenkrát udělal, a jak jsem řekl, nejsou mi ani známy veškeré skutečnosti. Toto všechno jednou zhodnotí Ten, který zná všechny úmysly a vidí i do srdce každého člověka. Chtěl jsem jen upozornit na to, že si NNO zaslouží být státem i samosprávou uznány za rovnocenné partnery, že by měla mezi nimi existovat mnohem větší spolupráce, což musí být zakotveno ve smlouvě, např. při zajišťování provozu trvalého humanitárního skladu, který bude v případě potřeby okamžitě k dispozici. Nejdůležitější změny ve vztahu k NNO musí však nastat při přípravě státního rozpočtu v parlamentu a na všech úrovních zastupitelstev. V praxi to znamená nezapomínat při doposud nespravedlivém rozdělování jakýchkoli dotací mezi jednotlivá zařízení také na NNO. Jejich ověřené výsledky činnosti za téměř třináctileté zkušební období si to bezesporu zaslouží.

Děkuji Vám za pozornost.

Pavel Záleský, Krajský úřad Zlínského kraje
V Kroměříži 20. 5. 2003